

7. Эриксен Т.Б. Беспокойное сердце. М.: Прогресс-Традиция, 2003

Галина Мішук
(м. Житомир)

ЙОСИП БРАДАТИЙ - ДІЯЧ БОЛГАРСЬКОЇ КНИЖНОСТІ

З завоюванням Болгарії османами болгарська культура опинилась під загрозою. Єдиним реальним фактором збереження стали народні історико-культурні традиції, самосвідомість болгарської народності як сформованої етнокультурної спільноти. Доля болгарської культури стала залежати від сили спротиву завойовникам населення та збереження ними старої релігії та елементів народної культури. Православна віра стала символом віри та готовності боротися за незалежність своєї держави. Велику роль в збереженні християнської болгарської культури, в збереженні літературної спадщини, поширенні книжності, навчанні грамотності відігравали монастирі. Крім літургійних книг в XVII столітті в Болгарії з'явилися перекладні з грецької та оригінальні збірники морально-релігійного, повчального змісту, іменовані «дамаскінами». Широкому поширенню в XVII-XVIII ст. дамаскінів сприяв енциклопедичний зміст цих збірок, доступність мови та стилю. Важливим є поширення незначних за обсягом творів: літописних заміток, повідомлень, приписок до богослужбових книг, які представляли собою безпосередню реакцію їх авторів на подію, очевидцями та сучасниками яких вони були.

Найбільш яскравою і самобутньою особистістю серед діячів болгарської книжності був Йосип Брадатий, автор-упорядник низки збірок, де болгарські сюжети займають значне, в порівнянні з іншими дамаскінами, місце. Він переклав збірник Дамаскіна Студіта «Скарб» (1558), не тільки переклав, доповнив повчаннями та настановами включаючи в них мотиви, пов'язані з народним життям, роздуми, ідеї та образи, співзвучні літературі болгарського відродження[1].

Йосип Брадатий, чернець Рильського монастиря сам складав дамаскіни. В ці твори, які призначались для домашнього читання Йосип Брадатий включав тексти Священного Писання, твори святих Іоанна Златоуста, Григорія Богослова, Василя Великого, преподобного Єфрема Сирина. Доповнював тексти молитвами, житіями та розповідями про чудеса святих, а також оригінальними повчаннями. У творах Йосипа Брадатого виявляються такі риси його творчості, як живе відношення до навколишнього життя, глибоке знання потреб і сподівань простої людини. Повчання Йосипа Брадатого та підібрані їм тексти не тільки служили духовної освіти і захисту християнського віровчення від язичницьких вірувань, а й були покликані підтримати болгар в умовах загрози ісламської асиміляції і сприяти збереженню їх релігійної та національної ідентичності в повсякденному житті. Адаптовані їм для широкої болгарської аудиторії тексти містять лінгвістичні особливості

переходу від пізнього церковнослов'янського до розмовної новоболгарської мови та відображають культурно-історичні умови життя болгар в середині XVIII ст. У повчаннях Йосип Брадатий проявляє занепокоєння і глибоку зацікавленість в майбутньому народі, в його духовне прозріння. Він каже, що церкви повинні «мати книги повчальні простою мовою, і люди прості, безкнижна їх розуміти зможуть» [3]. Йосип Брадатий особливо наголошував на необхідності світського виховання, адже без нього неможливий повноцінний розвиток майбутнього [6]. В Одеській національній науковій бібліотеці ім. О. М. Горького в рукописному фонді В. Григоровича під № 1/154 зберігається дамаскін XVIII ст. «Сборникъ словъ и поучении на новоболгарском языкѣ», до складу якого входить перепис перекладу з грецької, зробленого, як зазначається в приписах, Йосипом Брадатим [5]. Місцезнаходження збірника «Недільних повчань на дні великого посту» складений Йосипом Брадатим в 1741 р в Рильському монастирі невідоме [5]. З збірників Й. Брадатого виділявся Жіночий збірник (1756р.), який вперше в історії болгарської літератури був розрахований на жіночу аудиторію. Оригінальна назва «Повчання до дружин і дівчат» (дійшло в численних списках). «Повчання до дружин і дівчат», тематично було близьким до популярних в той час в Західній Європі творів засуджуючих магію та забобони, мало в основі Послання до Тимофія святого апостола Павла. Повчання підкреслювало особливу роль жінок у збереженні віри та яскраво змальовувало панівні в болгарському суспільстві язичницькі традиції. Й. Брадатий закликав болгарок відмовитися від ворожінь (як по Біблії, так і по Корану), від язичницьких обрядів, бути смиренними, працьовитими та добрими [4].

Болгарські дослідники відзначають, що вже в творах Й. Брадатого та його оточення виділяється проблема створення мирських книг на мові, зрозумілій простому болгарському народові. Й. Брадатий особливу роль відводив особам духовного звання, які, на його думку, мали брати активну участь в народній освіті, бути гарними вчителями та наставниками юнацтва, докоряючи духовенству за лінь, пасивність, закликав їх до діяльного життя («Слово про читання книг»). Й. Брадатий вважав, що проповідник, священник, учитель зобов'язані виховувати народ, своєю власною поведінкою і працею служити прикладом чесності, освіченості і високої моралі («Слово про виховання дітей») [4]. Болгарський дослідник П. Динеков, говорячи про релігійну освіту болгар, зазначав, що Й. Брадатий підготував світське, громадянське просвітництво народу, що пізніше було пов'язано з діяльністю народних агітаторів та письменників [2].

Діяльність діячів православної болгарської церкви Йосипа Брадатого, Паїсія Хилендарського, Сафронія Врачанського, відіграли велику роль в пробудженні національної самосвідомості, в боротьбі болгарського народу проти чужоземного гніту, в подальшій діяльності болгарських

просвітителів. Разом з боротьбою за національну школу і просвітництво, в початковий період національного руху у болгар йшла і наполеглива боротьба за національну церкву і церковну незалежність. Завдяки невтомній просвітницької діяльності представників болгарського православного духовенства, великих діячів національного Відродження країни, відбувалось духовне пробудження народу, звільнення його від середньовічних традицій і догм.

Православ'я стало символом вірності своєму народу. Роль монастирів і болгарського духовенства в збереженні національної мови, культури, традицій народу, в їх боротьбі за національне самовизначення, неоціненна.

Список використаних джерел та літератури

1. Болгарская историческая мысль ХУШ в. // Болгарская культура в веках. Тезисы докладов научной конференции. Москва, 11-27 мая 1992 г. – М., 1992. – С. 86-88.
2. Динеков П. Първи възрожденци/ П. Динеков. – София, 1942. – С. 54-62.
3. Дубовик О.А. Развитие исторической мысли Болгарии в XVII - XVIII вв. / О. А. Дубовик: Автореферат на соискание научной степени кандидата исторических наук (Специальность 07.00.09. - “Историография” – М., 1992. – 24 с.
4. Маринов Д. Йером. Йосиф Брадати/ Д. Йером Маринов // Сб. за народни умотворения. София, 1901. Кн. 18.- С. 99-132.
5. Мочульский В. Н. Описание рукописей В. И. Григоровича / В. Н. Мочульский // ЛетИФО. 1890. Т. 1.- С. 51-62.
6. Тодорова О. Йосиф Брадати / О.Тодорова // Кой кой е сред българите XV-XIX в.: 501 имена от епохата на османското владичество. София, 2000. - С. 122-123.

Гарбар Олександр
(м. Житомир)

РЕФОРМИ ТЕОДОРА РУЗВЕЛЬТА (1901-1909 РР.)

Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття після зникнення з геополітичної карти світу Радянського Союзу Сполучені Штати Америки залишились єдиною наддержавою на мапі світу. Домінування США почало проявлятися в абсолютно всіх сферах. Починаючи від фінансової та військової до культурної та демократичної моделі. Все це США почали активно просувати в усіх країнах світу зокрема і на територію колишнього Радянського Союзу. Проте своєї могутності Сполучені Штати Америки досягли не за декілька десятків років. Коріння успіхів було закладено як самим народом Америки, так і видатними його діячами – такими як Джордж Вашингтон, Авраам Лінкольн та, зокрема, і Теодор Рузвельт. Це саме ті політики, завдяки реформам яких США досягло того рівня розвитку який має на сьогоднішній день.

Теодор Рузвельт був 26-им президентом США, представником республіканської партії, а також перший американець, який був нагороджений Нобелівською премією миру. Він народився 27 жовтня 1858